

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Participace marginalizovaných obyvatel

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Autor: Michal Kandler

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Vymezení pojmů

Sociální vyloučení

Sociálně vyloučená lokalita, území s koncentrací sociálního vyloučení

Lidé/obyvatelé s kumulací sociálních problémů, ohrožení sociálním vyloučením, žijící v sociálně vyloučeném prostředí, marginalizovaní

Ostatní obyvatelé daného území/obce, ostatní veřejnost a občanská společnost

Místní radnice: politici, úředníci, státní úřady (obecní a městské úřady, magistráty)

Participace jako prostředek ke **zmocnění** a zároveň jako **cíl** zmocňujícího procesu

a) „*Top-down*“ *participace* (zhora)

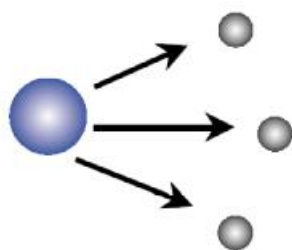
b) „*Bottom-up*“ *participace* (zdola)

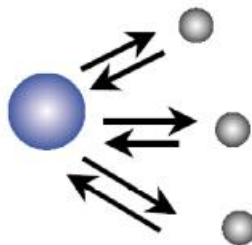
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Obecná východiska participace

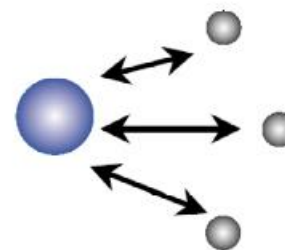
- koncept **zmocňování** (= empowerment) - v sociální práci intervence a metody k povzbuzení jednotlivců a rodin k tomu, aby rozpoznali, nárokovali a využili svou moc ke zvýšení kvality svého života
- **znalost a přístup k informacím** - všechny poznatky tedy nemají stejnou váhu, znalosti lidí žijících v sociálním vyloučení jsou akceptovány jako hodnotné pouze tehdy, když je možné je ověřit ještě z dalších zdrojů a jinými způsoby

INFORMOVÁNÍ

KONZULTOVÁNÍ

AKTIVNÍ PARTICIPACE

Tabulka č. 1: Úrovně participace

- 1) Informování** = nejnižší, první úroveň participace, kdy je občanům sděleno, co je v plánu, a ti nemají téměř žádnou možnost to ovlivnit. Jednostranný tok informací od držitelů moci (obecní úřad, poskytovatel sociálních služeb, vlastník bytového fondu aj.) k cílové skupině.
- 2) Konzultace** = druhý stupeň participace. Lidé jsou tázáni na názor a zpětnou vazbu. (Obousměrná výměna informací, názorů a podnětů.)
- 3) Zapojení lidí do rozhodování** = třetí úroveň participace, spočívá ve společném rozhodování.
- 4) Partnerství** = čtvrtá úroveň participace spočívá ve společném jednání, společném rozhodování a společném uskutečňování plánů.
- 5) Podpora nezávislých komunitních zájmů** = pátá nejvyšší úroveň participace, kdy profesionálové podporují nezávislé iniciativy (např. skrze finanční podporu, poradenství)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Současná situace v ČR

- Velká sociální nerovnováha v oblasti moci/vlivu a přístupu ke zdrojům a nízká sociální soudržnost v obcích se SVL
- Aktivity a opatření nejsou efektivní, pokud nejsou provázané s lokální politikou měst
- Nutný aktivní přístup obyvatel SVL k řešení svých potřeb a problémů
- Je třeba opustit převládající **paternalistický postoj**, aktivizovat cílovou skupinu a motivovat ji k řešení pocíťovaných problémů přednostně vlastními silami

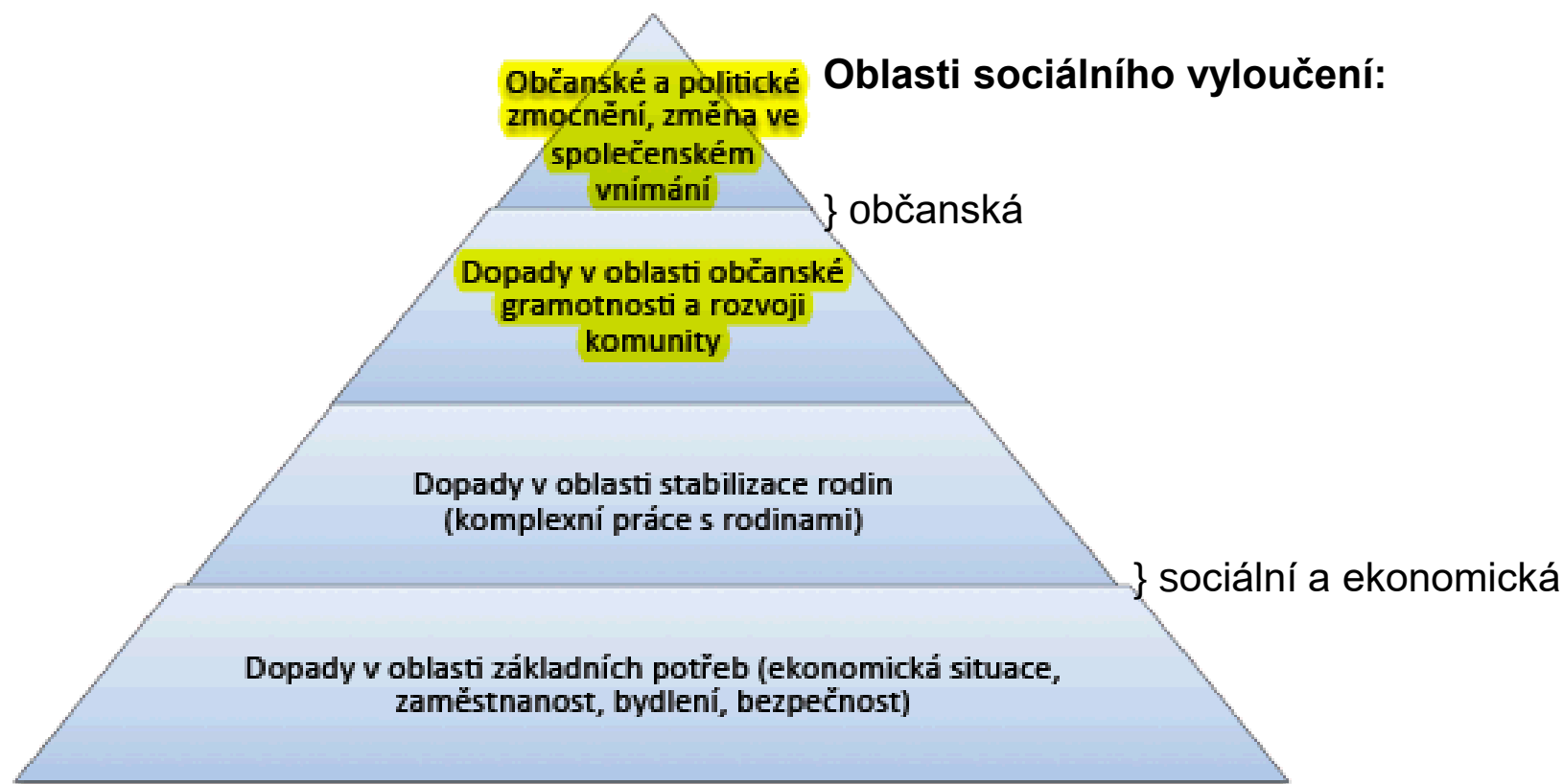
Zdroj: GAC - Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR (2015)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR

Obr. 5.1 Pyramida hodnocení dopadů

Procesy sociálního začleňování jsou potom otázkou nejen sociální, ale i občansko-politickou

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Vize a cíle občanské participace v obcích se SVL

Obecná vize občansko-politické participace v obcích se SVL:

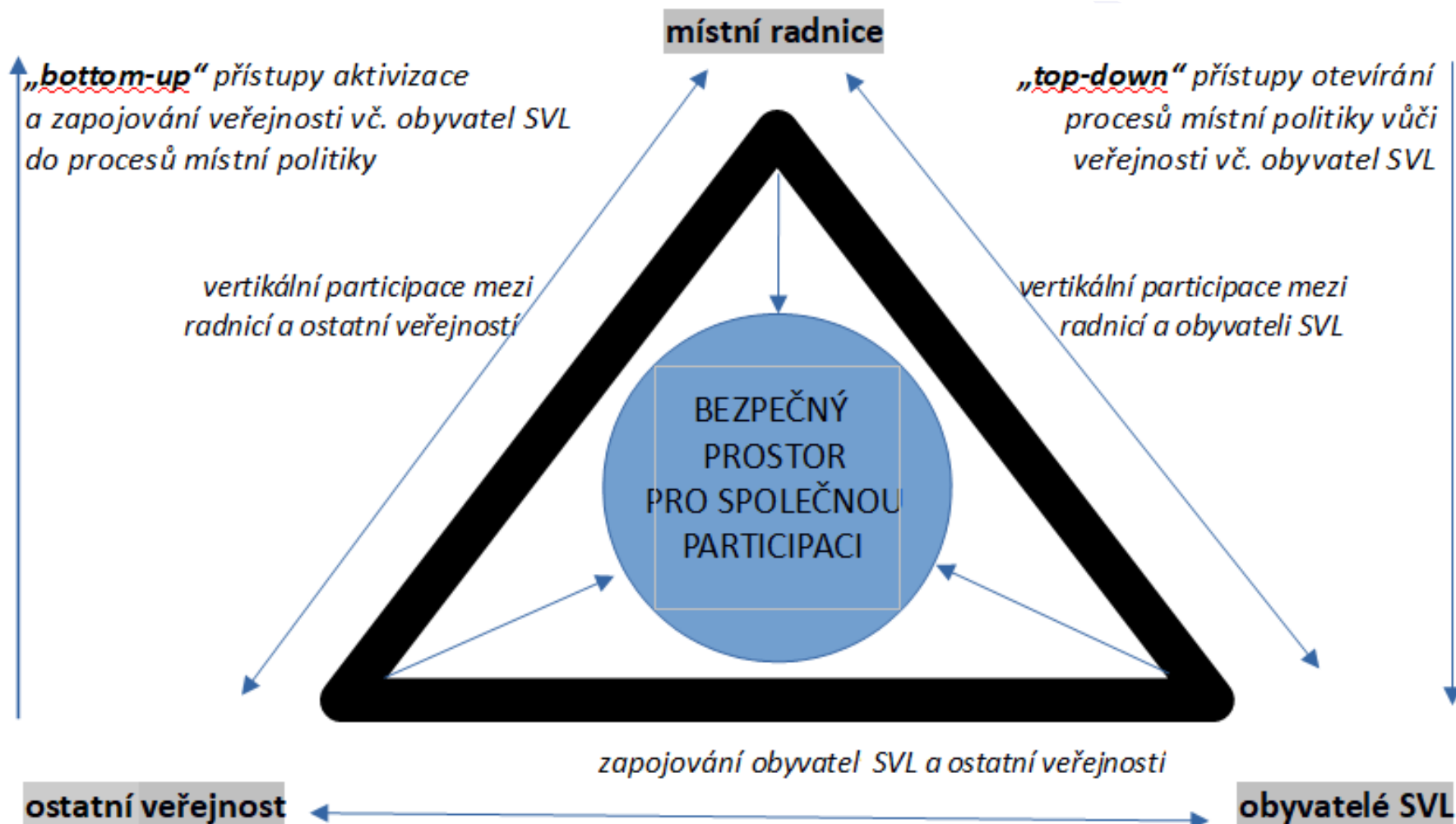
V obcích a městech panuje sociální soudržnost, všechny skupiny obyvatel mají přístup ke správě věcí a sousedství fungují jako společenství/komunity.

Specifický cíl občanské participace v obcích se SVL:

Obyvatelé ohrožení sociálním vyloučením jsou zapojeni do tvorby lokální politiky, realizace aktivit na místní úrovni a mají možnost spolupodílet se na životě komunity v přirozených podmínkách místního společenství.

Trojúhelník participace v obcích se SVL

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Limity a bariéry omezující participaci

- Malá otevřenost a nedostatečná komunikativnost radnice
- Zkušenosti obyvatel SVL nejsou chápány jako důležité či věrohodné.
- Veřejní zástupci se hlásí k ideologiím, agendám, hodnotám či zájmům, které neuznávají individualitu lidí a jejich zkušenosti.
- Nedostatečná propagace a příprava CS a místních aktivních občanů
- Nedostatečně přizpůsobený jazyk komunikace s CS
- Výstupy ze setkání se nepřenesou do praxe
- Neúčast sociálně vyloučených obyvatel (životní nestabilita a nemožnost pravidelného docházení, negativní veřejné mínění a mediální obraz o CS)
- Nedostatečně zvolené či připravené prostory (počasí, hluk, uspořádání atd.)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Podpůrné faktory

- Otevřená komunikace
- Vzdělávání se a exkurze
- Prostor
- Podpůrný pracovník/ce
- Finanční řízení a personální struktura
- Podpůrný participační tým
- Příprava obyvatel SVL i veřejnosti na společné jednání
- Společné aktivity/akce
- Kontakt CS s obcí
- Používat jazyk přizpůsobený cílové skupině

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Případové studie participace v obcích se SVL

1. Participativní výzkum migrace
2. Seznámení cílové skupiny s plánovanými projekty
3. Bydlení a soužití (participace nájemníků a domovní schůze v SVL)
4. Krizový štáb kvůli vystěhování rodin
5. Pravidelné setkávání společenství vlastníků jednotek
6. Fokusní skupiny k bydlení
7. Veřejné setkání s využitím World Café
8. Integrační workshop k zavedení nové služby
9. Tvorba vize komunity

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

1. Veřejná setkání v Kadani – klíčová zjištění

- **Cíl:** Získat zpětnou vazbu od obyvatel sídlišť, zlepšit soužití majority a minority a podpořit komunikaci mezi městem a veřejností
- **Metoda:** „World Café“ formát (diskuse v malých skupinách u stolů vedených facilitátory), doplněný o komunitní aktivity (hry pro děti, opékání špekáčků)
- **Zapojení aktérů:** Aktivní účast zástupců města, městské policie, sociálních služeb a NNO; doprovodné aktivity pro děti zvýšily dostupnost i pro rodiny
- **Frekvence a prostředí:** 10 setkání ročně přímo na sídlištích, pravidelná obměna míst i účastníků, facilitace Agenturou pro sociální začleňování
- **Výzvy:** Slabší zapojení některých skupin (zejména sociálně vyloučených obyvatel a Romů), počasí ovlivňující účast; potřeba pokračovat v cíleném oslovování a motivaci.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

2. Participace ve Svidníku (SK) – klíčová zjištění

- **Založení pracovní skupiny** zahrnující zástupce marginalizovaných skupin (např. Romové, senioři, mladí, lidé bez domova, se zdravotním znevýhodněním) jako poradního orgánu města – posílilo důvěru a inkluzi.
- **Důraz na dialog a otevřenost** – setkávání skupiny probíhala i přímo v prostředí zapojených komunit (např. Festivalová ulice), zvyšovalo to přijetí a snižovalo bariéry.
- **Kritické faktory úspěchu**: silná podpora vedení města, kvalifikovaní facilitátoři z NNO, zapojení veřejnosti od začátku (včetně kvalitního mapování potřeb).
- **Rizika a poučení**: nezakotvení výstupů (strategie inkluze) do rozhodovacích procesů města ohrožuje udržitelnost; klíčová je institucionalizace a přijetí výstupů politickou reprezentací.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

3. Rotterdam – Resilient BOTU 2028

- **Komunitní budování jako základ:** Program staví na silných stránkách komunity (metoda ABCD), aktivně zapojuje obyvatele, sítě a místní iniciativy do rozhodování a realizace změn.
- **Bezpečnost jako předpoklad rozvoje:** Čisté a bezpečné prostředí je vnímáno jako základní podmínka pro kvalitní život, vzdělávání i práci. Cílené strategie vedly k poklesu kriminality a zvýšení pocitu bezpečí.
- **Integrované sousedské týmy:** Týmy propojují odborníky z oblasti bydlení, práce, vzdělávání, zdraví a sociálních služeb s klíčovými obyvateli. Zajišťují adresnou podporu a flexibilní řešení na místě.
- **Společná správa čtvrti:** Obyvatelé a instituce tvoří tzv. „BoTu koalici“ – partnerství se společnou vizí, sdílením odpovědnosti a pravidelným vyhodnocováním pokroku.
- **Vzdělání a výchova jako prevence kriminality:** Školy a veřejná prostranství se mění na bezpečná komunitní centra – nabízí aktivity pro děti i rodiče, podporu rodičovství a osobní rozvoj.
- **Důraz na zranitelné skupiny:** Podpora starších lidí, osob s dluhy, nízkou znalostí jazyka a mladých lidí ohrožených vyloučením – prevence zaměřená na konkrétní potřeby.
- **Zelené a otevřené veřejné prostory:** Revitalizace zanedbaných ploch zvyšuje pocit bezpečí a nabízí prostor pro sousedské setkávání a spolupráci.

BoTu = Bospolde-Tussendijken

- Cca 14 tis. obyvatel
- Mezi 20 nejchudšími čtvrtěmi Nizozemska
- 70 % obyvatel s nezápadními kořeny
- Nízký sociální index

	Rotterdam	Bospolder	Tussendijken
Sociální index 2018	105	94	84
		-11	-21
Kapacity	97	88	68
Včetně příjmů, úrovně vzdělání, zdraví, jazyka a dluhů		-9	-29
Životní prostředí	106	106	103
Včetně kontaktu se sousedy, vhodného bydlení		0	-3
Participace	106	95	81
Včetně práce a školy, volného času a společenského kontaktu		-11	-25
Propojenost	113	116	104
Včetně angažovanosti a aktivní angažovanosti v okrese, míry fluktuace		+3	-9
Obecné vnímání kvality života	109	71	45
Shrnutí skóre vnímání pro subjektivní sociální index; hodnocení kvality života obyvatel		-38	-64

Čísla jsou průměrem objektivních a subjektivních hodnot (zdroj: www.wijkprofiel.rotterdam.nl, 2018)

Strategie: Odolné Botu v roce 2028

3 x CO?

- Práce, jazyk, dluhy
- Zdravotnictví, mládež, rodičovství
- Energie, bydlení, veřejná prostranství

3 x KDE?

- Oblast Schans-Watergeus
- Centrum BoTu
- Školy a veřejná náměstí

3 x JAK?

- Budování komunity
- Social Impact for Change
- „Odolní“ odborníci

Jaké aktivity kombinují v BoTu?

- Nezisková organizace **Delfshaven Coöperatie**

Budování komunity

- Radnicí zřízená **nadace s vlastními prostředky**

Social Impact for Change

- Manažerka strategie zaměstnaná radnicí **Marleen ten Vergert**

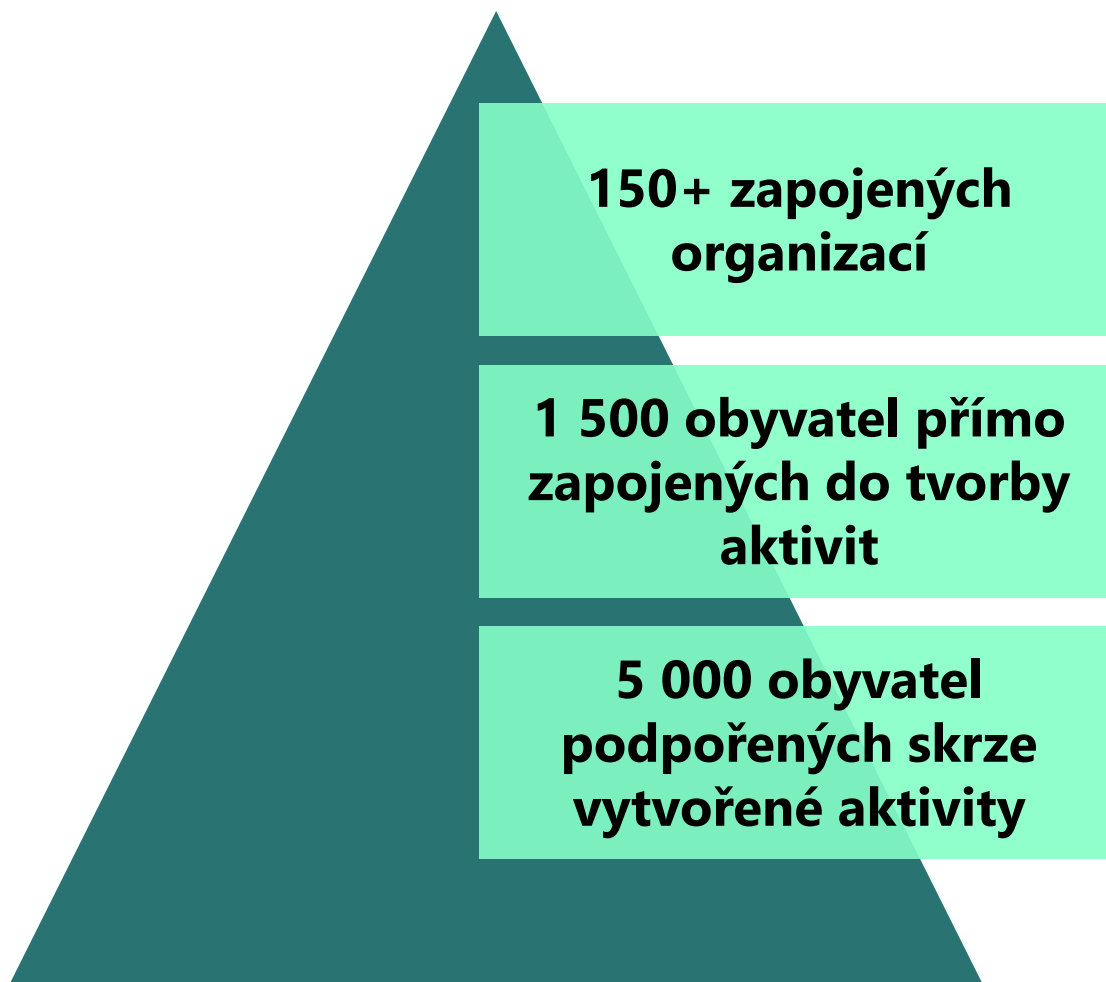
„Odolní“ odborníci

- Mapování zdrojů = **Asset mapping** (lidí, firem, NNO)
- Propojování zdrojů

- Návrh a příprava **občanských aktivit v souladu se Strategií BoTu 2028**
 - Výběr aktivit obyvateli čtvrtě a zajištění finančních prostředků z komunitního rozpočtu a externích zdrojů

- Vytipování odborníků ke spolupráci
- Vzdělávání v oblasti komunitních přístupů

Cíle BoTu 2028 – Zapojení obyvatel

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

World Café

1) Proč je důležité zapojovat znevýhodněné obyvatele do rozhodování v naší lokalitě a čeho tím chceme společně dosáhnout?

(Jaký přínos to má pro komunitu, bezpečnost a vztahy v sousedství? Co se může změnit, když budou slyšet i ti, kteří bývají na okraji?)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

World Café

2) Co můžeme my (obyvatelé, pracovníci, instituce) udělat pro to, aby se více lidí aktivně zapojilo do řešení problémů v místě, kde žijeme?

(Jaké formy podpory, komunikace a spolupráce jsou důležité? Jak zapojovat lidi, kteří nemají důvěru nebo zkušenost se zapojením?)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

World Café

3) Jaké znalosti, dovednosti nebo postoje potřebujeme k tomu, abychom dokázali lépe spolupracovat s různorodými skupinami obyvatel – včetně těch znevýhodněných?

(Co už umíme, co nám funguje, co ještě potřebujeme rozvíjet? Co můžeme sami do spolupráce nabídnout?)

Další zdroje

- COV - Participativní metody (participativnimetody.cz)
- Metodika participace v obcích s koncentrací sociálního vyloučení (ASZ, 2021)
- Příručka inspirativních praxí v participaci (ASZ, 2021)
- KNIŽNÁ EDÍCIA PARTICIPÁCIA (Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti):
 - Metodika zapájania zraniteľných skupín na lokálnej úrovni
 - Hlas menších - Dvanásť prípadových štúdií zo zapájania zraniteľných skupín do tvorby verejných politík
 - Video záznam Kabinet PARTICIPÁCIE: Hlas menších – neviditeľní občania